

УДК 003.077(510)

ORCID ID: 0000-0003-3867-3668

ORCID ID: 0000-0003-4836-3217

DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-27>

Наталія Стрижко

аспірантка кафедри теорії та історії мистецтв
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
natalia.stryzhko@gmail.com

Чжоу Чен

кандидат мистецтвознавства,
дослідник китайського мистецтва,
старший викладач
Інституту витончених мистецтв
Ханьшаньського університету
Китайська Народна Республіка
chengzhou@mail.ru

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНІЙ КАЛІГРАФІЇ КИТАЮ

Анотація. Метою даної статті є дослідження процесів, які відбуваються в сучасній каліграфії Китаю та їхній вплив на традиційне мистецтво, його трансформацію і збереження культурної спадщини. **Методи дослідження.** Основними в дослідженні є методи історичної періодизації і художньо-стилістичного узагальнення, які забезпечили систематизацію й аналіз зібраного матеріалу, а також його структуризацію. **Результати.** Нами систематизовано накопичені за тематикою напрацювання та досліджено трансформаційні процеси в історії каліграфії Китаю, а саме: перехід упродовж історії одних стилів у інші, а також їхня актуальність для сучасного мистецтва.

Видатні каліграфи Китаю, понад 3000 років створювали і вдосконалювали мистецтво каліграфії, методологічні рамки гармонійно співіснували з розробкою та винайденням нових каліграфічних стилів. Обмежені правилами і традиціями на кожному етапі історичного розвитку, каліграфи прагнули до самовираження та індивідуального внеску в розвиток мистецтва каліграфії.

Культурна революція, розпочата Мао Цзедунгом, суттєво вплинула на розвиток каліграфії, проте найбільш активного й революційного піднесення це мистецтво зазнало вже після неї, коли китайські митці отримали доступ до міжнародної інформації. Міжкультурний обмін, виставки, освіта в країнах Заходу (Європа та Північна Америка) – усе це суттєво розширило кругозір та вплинуло на проекти сучасних митців.

В наші дні каліграфи, відчувачи відповідальність за трансформаційні процеси, балансують на межі глобалізації й традицій у китайській каліграфії і презентують власне бачення традиційного мистецтва в сучасному контексті.

Висновки. Сьогодні китайська каліграфія як один із стрижнів культурної спадщини Китаю стала об'єктом осучаснення, де джерелом натхнення є традиційне мистецтво. Сучасні митці звертаються до традицій, цитують і трансформують їх. Не вигадуючи нових стилів, самовиражаються, трансформуючи традиції й наповнюючи свої роботи новим, концептуальним змістом. У такий спосіб, шляхом осучаснення традицій, відбувається їхнє збереження.

Стаття буде корисною для сучасних митців та мистецтвознавців під час поглибленого вивчення мистецтва каліграфії Китаю, а також світової історії мистецтва.

Ключові слова: традиційне мистецтво, сучасна каліграфія, сучасне мистецтво Китаю, абстрактна каліграфія.

Nataliia Stryzhko

*PhD Candidate of the Department of Theory and History of Art,
National Academy of Fine Arts and Architecture
natalia.stryzhko@gmail.com*

Zhou Chen

*PhD in Art Studies, Chinese Art Researcher,
Senior Lecturer at the Institute of Fine Arts of Hanshan University,
the People's Republic of China
chengzhou@mail.ru*

TRANSFORMATION OF TRADITIONS IN MODERN CALLIGRAPHY OF CHINA

Abstract. *The purpose of this article is to study the processes that take place in modern Chinese calligraphy, their influence on traditional art, its transformation and preservation of cultural heritage.*

Research methods. *The study is based on the methods of historical periodization and stylistic generalization, which ensured the systematization and analysis of the collected material, as well as its structuring.*

The results. *This article systematizes accumulated research of the topic and examines the transformational processes in history of Chinese calligraphy; the ways, throughout history, in which certain styles have been transformed into the others and their relevance to modern art.*

Prominent calligraphers of China have been creating and perfecting the art of calligraphy for more than 3,000 years, methodological frameworks have harmoniously coexisted with the development and invention of new calligraphic styles. Restricted by rules and traditions at each stage of historical development, calligraphers sought self-expression and their own contribution to the development of the art of calligraphy.

Mao Zedong's Cultural Revolution significantly influenced the development of calligraphy, but this art experienced the most active and revolutionary rise after the Cultural Revolution, when world-known information became available to Chinese artists. Intercultural exchange, exhibitions, education in Western countries (Europe and North America), all these have broadened the mind significantly and influenced the projects of modern artists.

Modern calligraphers, feeling responsibility for the transformational processes which are taking place, balance at the edge of globalization and traditions in Chinese calligraphy and introduce their own vision of traditional art in the modern context.

Conclusions. *In the context of modern world art, Chinese calligraphy, as one of the pillars of China's cultural heritage, has become the object of modernization, where traditional art is the source of inspiration. Contemporary artists turn to traditions, quote and transform them. Without inventing new styles, they express themselves, transforming traditions and filling their works with new, conceptual contents. In this way, by modernizing traditions, their preservation takes place.*

The article will be useful during an in-depth study of the art of Chinese calligraphy, as well as world art history.

Key words: *traditional art, modern calligraphy, modern Chinese art, abstract calligraphy.*

Постановка проблеми. Мистецтво каліграфії Китаю — це невід’ємна частина світової культурної спадщини і тому заслуговує особливої уваги та дослідження. Сьогодні під впливом глобалізації та міжкультурного обміну особливо цікавим є відстеження, як традиційне мистецтво з тисячолітньою історією трансформується та вписується у сучасний артпростір.

Важливо з’ясувати, що саме додають до каліграфічної спадщини сучасні майстри і як вони цитують та розвивають традиції. Цікавим для нас є взаємовплив китайського мистецтва каліграфії і мистецтва країн Заходу (Європа та Північна Америка). Шлях до абстрактного мистецтва багатьох світових митців починався саме з каліграфії, адже образність лінії, крапки та композиційне вирішення площини від самого початку лежить в основі мистецтва каліграфії.

Відповідальність за збереження та розвиток традицій, покладена на сучасних митців, котрі працюють з каліграфією, є водночас і натхненням, і внутрішнім рушієм їхніх проєктів. До того ж унікальний досвід взаємодії традиційного та сучасного, який можна простежити в сучасній каліграфії Китаю, є дуже важливим для світової історії мистецтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Шанування Китаєм своєї культурної спадщини варте високої оцінки та поваги. Традиція аналізу та дослідження різних видів мистецтва усталася ще на початку нашої ери, коли імператорські вчені систематизували та упорядковували накопичені знання.

Традиційна китайська каліграфія — це досить досліджена сфера і стабільно користується попитом, водночас нинішня каліграфія як відносно

новий вид мистецтва вже встигла зацікавити не тільки мистецтвознавців Китаю, але й світу.

Сучасна каліграфія Китаю як культурний феномен вже понад тридцять років є об'єктом дослідження мистецтвознавців та розглядається в різних проєкційних площинах: роль в історії мистецтва, зв'язок каліграфії й тушевого абстрактного живопису, місце сучасної каліграфії в дизайні.

Крім того, у дослідженнях західних мистецтвознавців відчутна зацікавленість саме взаємовпливом китайської каліграфії й сучасного мистецтва, та абстракції зокрема. Грунтовним дослідженням, присвяченим сучасній каліграфії Китаю є дисертаційна праця «Розбивання чорнила – абстрактне мистецтво тушшю в материковому Китаї» («Breaking the Ink – Abstract Ink Art in Mainland China») китаєзнавиці зі Словаччини Данієли Чжан Чиракової, де наведено імена мистецтвознавців Ло Ці, Лю Цзунчао, Лю Чженчен, Ван Жуй, Пу Лепін, Го Яньпін, Ван Наньмін (Luo Qi, Liu Zongchao, Liu Zhengcheng, Wang Rui, Pu Leping, Guo Yanping, Wang Nanming), а також проаналізовано теоретичні надбання мистецтвознавців Чень Чженьлянь, Ма Чен Сян та Чжан Янюань, викладено їхні думки у контексті сучасного мистецтва. Вона відстежила трансформації у творчості сучасних китайських митців, а також західних майстрів, котрі надихались китайською каліграфією [1, с. 20]. Відомий авангардний каліграф Китаю Ван Наньмін (王南溟, нар. 1962) – один з найавторитетніших арткритиків та кураторів сучасного китайського мистецтва – вважає, що витoki теорії авангардного мистецтва містяться у трактаті Чжан Яньюаня (張彥遠, 815–907) «Відомі картини минулих династій». Ця монументальна праця є логічно систематизованою основою історії мистецтва Китаю [2].

Предметом наукового інтересу Адріани Ієцці є саме сучасна каліграфія Китаю і творчість сучасних каліграфів. У своїй статті «Сучасна китайська каліграфія між традиціями та інноваціями» вона аналізує сучасну китайську каліграфію в контексті традицій та інновацій [3]. Крім того, цікавими для цього дослідження є книжкові видання з багатим ілюстративним матеріалом з музейних колекцій та виставок, зокрема книжки Чжан Гунчже «Сучасна китайська каліграфія» [4] та «Мистецтво каліграфії в сучасному Китаї» Гордона С. Баррасса [5].

Проте вказані наукові дослідження не акцентують уваги на трансформації традицій

каліграфії у творчості сучасних митців. Для нас важливо відстежити, як окремі стилі каліграфії з різних епох вплинули на творчість митців Китаю наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Мета статті – дослідити трансформацію традицій у сучасній каліграфії Китаю, а також способи презентації цього процесу сучасними каліграфами у їхніх проєктах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи сучасні трансформаційні процеси в каліграфії Китаю, важливо акцентувати увагу на ключові віхи та видатних особистостей в розвитку каліграфії, а також на її історичне становлення та розвиток. У Китаї мистецтво каліграфії має тривалу історію, яка простежується ще від періоду пізнього неоліту. Тогочасні піктографічні зображення, вигравіювані на кераміці, вже розкривають початки китайських ієрогліфів. З плином часу стародавні майстри розробили різні принципи творення символів на основі форми, вимови та значення, поступово створюючи систему письма.

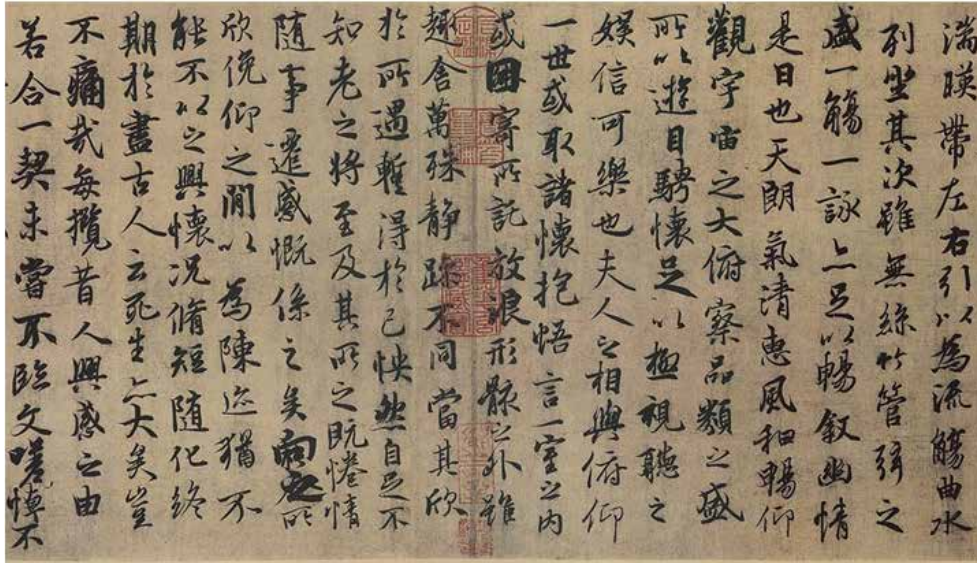
Існує п'ять основних стилів китайської каліграфії: Джуаньшу (篆書 Zhuanshū), Лішу (Lishū 隸書), Цаошу (Cǎoshū 草書), Синшу (Xingshū 行書) та Кайшу (Kǎishū 楷書).

Піонери каліграфії династії Хань (206 р. до н. е. – 220 р. н. е.) створили стилі, які стали взірцями для пізніших каліграфів, започаткувавши скорописний стиль письма.

Згодом за часів династії Цзинь (265–420 рр. н. е.) каліграфія стала високим мистецтвом з інноваціями. Мудрець каліграфії – Ван Січжі (Wang Hsi-chih, 321–379 рр. н. е.) вдосконалював методологію написання ієрогліфів та створив найвідоміший твір «Передмова до рукопису «Павільйон орхідей», що є шедевром традиційного мистецтва каліграфії і найбільш копійованим твором (іл. 1), [6].

В цей період було розроблено простішу форму канцелярського письма, з'єднавши рядки символів для швидкого написання. Такий спосіб називають «скоропис Чжана» – це найраніша форма скоропису. Пізніше він звільнився від правил канцелярського письма, створивши курсивне письмо з виразною естетичною привабливістю. Ван Січжі, разом із сином Ван Сяньчжі (Wáng Xiānzhī 344–386), – найвідоміші представники переходу від канцелярського письма до скоропису і посідають високе місце в історії китайської каліграфії за їхній внесок у розвиток звичайного курсивного письма та скоропису [7, с. 66].

Китайська каліграфія досягла свого піку за часів династій Цзінь (266–420) і Тан (618–906).

Іл. 1. Ван Січжі. Передмова до віршів, створених у павільйоні Орхідей. Фрагмент копії сувою. [6]

Під час правління династії Тан каліграфи перебували у творчих пошуках та експериментували з вільними формами скоропису.

Двома найвідомішими каліграфами-новаторами і майстрами скоропису династії Тан вважаються Хуай Су та Чжан Сю. Їх ще називають «божевільний Чжан і п'яний Сю» [7, с. 66]. Чжан Сю (675–750 рр.) був автором курсивного стилю «куанцао», який став альтернативою класичному стилю Ван Січжі. Демонструє розкуту пластику ліній, виконаних вільними танцюючими рухами (іл. 2), [6]. Однак така розкутість і легкість неможлива без досвіду та впевненості у кожному русі, що є підтвердженням високого рівня його професіоналізму [7, с. 66].

Хуай Су (737–799) був буддійським ченцем і каліграфом. Він відомий своїм надзвичайно плавним і спонтанним «диким» скорописом, що наголошував на емоційності каліграфії, яку йому вдалось досягти під впливом алкоголю (іл. 3), [8].

За часів династії Сун (960–1279) каліграфи експериментували з поточним письмом і розробили безліч стилів, у яких вони виражали свої ідеї та почуття. Серед видатних каліграфів та новаторів свого часу окремо варто згадати каліграфічну творчість імператора Хуйцзун (1082–1135) (Чжао Цзі). Він був восьмим і одним із найвідоміших імператорів династії Сун, надзвичайно освіченим та знавцем мистецтва [9, с. 13]. Його захоплення каліграфією та художні досягнення трансформувались у винахід власного стилю «струнке золото», назва походить від того факту, що цей стиль нагадував

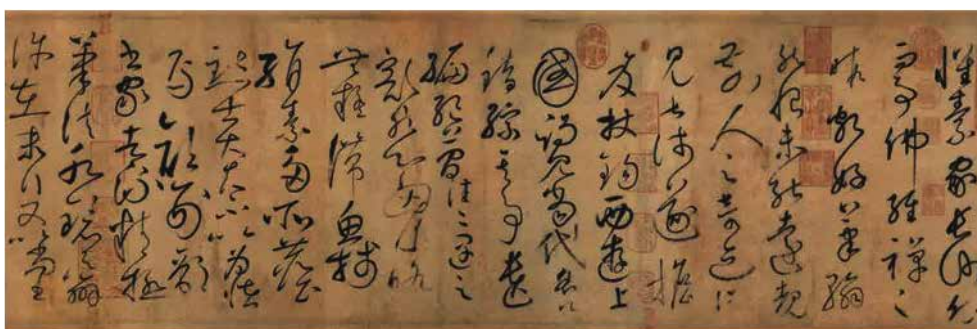
золоту скручену нитку. Хуйцзун написав знаменитий «Поетичний пост Юнфан», який став репрезентативним твором стилю «стрункого золота» (іл. 4), [8]. Важливо зауважити, що кожен символ у цьому творі має розмір висотою приблизно 14 сантиметрів, що для писемності тих часів дуже багато. В роботі відчувається свобода й розкутість курсивного стилю, поєднана з загостреннями ліній, відомих ще з оракульового періоду (періоду ворожіння на кістках тварин) та напису на черепахових панцирах. Що ж до техніки письма, то тут імператор використовує техніку малювання для написання каліграфії, а саме традиційні живописні техніки та рухи пензля.

Під час правління династій Юань (1279–1368), Мін (1368–1644) і Цін (1644–1911) каліграфія продовжувала бути одним з ключових мистецтв, тісно пов'язаним як з живописом, так і з соціальним і культурним життям освіченої еліти, ставши постійною частиною візуальної культури Китаю: на відомих місцях були встановлені камені з каліграфічними написами шанованих художників. Каліграфію також можна було побачити на табличках з назвами храмів, на вивісках магазинів і на куплетах, наклеєних біля дверей навіть дуже скромних будинків [7, с. 42–54]. У ті часи каліграфи неодноразово поверталися в минуле за натхненням, пропагуючи відродження і розвиток класичних традицій династій Цзінь й Тан.

За часів правління Мао Цзедуна каліграфічні написи часто можна було побачити на вулицях на банерах, або знаках з революційними гаслами. Здебільшого стиль, який

Лл. 2. Чжан Сю. Чотири поеми. Фрагмент сувою. [10]

Лл. 3. Хуайсу. Автобіографія. Фрагмент сувою. [11]

використовувався для революційних гасел, був сміливим і блоковим, без жодної схожості з каліграфією, створеною за допомогою пензля [9, с. 6].

Отже, резюмуючи історію каліграфії від зародження і до кінця ХХ століття, можна зробити висновок, що розвиток цього виду мистецтва відбувався екстенсивно, у постійному пошуку каліграфами ідей самовираження і в межах традицій. Понад три тисячі років освічені люди та митці Китаю водночас працювали у двох напрямках: систематизації й упорядкування правил каліграфії та пошуків нових стилів та прийомів.

У сучасному мистецтві на перший план виходить концептуалізм та ідейне наповнення предмета мистецтва і це безпосередньо торкнулося й мистецтва каліграфії. Вплив глобалізації та міжкультурного обміну стимулював, спонукав майстрів традиційного мистецтва реагувати на виклики сучасності: шукати нові

прийоми, засоби виразності, матеріали і техніки. Водночас, прагнучи зберегти давнє мистецтво й не дати йому розчинитися в масиві нових стилів і напрямків, сучасні каліграфи спростовують правила традиційного мистецтва, а розширюючи рамки – трансформують ідейну суть традиційної каліграфії у нові задуми та проекти.

Офіційним початком новітньої історії сучасної каліграфії Китаю вважається «Перша китайська виставка сучасного живопису та каліграфії», що відбулася в Пекіні у галереї образотворчих мистецтв 15 жовтня 1985 р. [12]. Ця подія стала результатом активного культурного обміну між Японією та Китаєм упродовж 1960–1980 рр., а також новим етапом розвитку традиційного мистецтва каліграфії Китаю. Однак ще до цієї події китайські митці експериментували та трансформували традиційне мистецтво каліграфії. На виставці було започатковано товариство сучасної каліграфії та

Іл. 4. Імператор Хуйцзун. Поема аромату. Фрагмент сувою. [16]

живопису і представлено роботи, які відображали нові ідеї й естетичні потреби сучасних людей, ламаючи традиційні обмеження та уявлення про каліграфію, усе це було реакцією на нову ситуацію, породжену розвитком політики реформ та відкритості Китаю після правління Мао Цзедуна.

Наприкінці ХХ ст. традиційне мистецтво каліграфії продовжує посідати почесне місце серед візуальних мистецтв Китаю, а сучасна каліграфія пішла двома напрямками: розвитком каліграфії як традиційного мистецтва у сучасному контексті та переходом до абстракції.

Перша виставка сучасної каліграфії ознаменувала собою нову епоху історії китайської каліграфії. Експоновані роботи продемонстрували повну зміну теоретичних основ, тенденцію зближення з абстрактним мистецтвом, що визначає розрив між сучасною і традиційною каліграфією. У творах сучасних каліграфів по-новому представлена концепція каліграфічного простору, особлива увага приділена виявленню пластики ієрогліфа, принципів його формоутворення, побудови його як двовимірного чи тривимірного об'єкта. Сьогодні каліграфи не обмежуються традиційними папером і тушшю, вони використовують нові для каліграфії матеріали (полотно, різний папір, акрилові та інші фарби), виходять поза межі класичних форматів, осмислюючи каліграфію в контексті навколишнього середовища [13].

Ма Чен Сян у праці «Естетичні характеристики сучасної каліграфії» виділяє п'ять аспектів, що визначають сучасну каліграфію:

– поліаспектність, як деструкція унітарної моделі;

– хаотичність та непідпорядкованість правилам традиційної культури;

– креативність як цінність самоіснування та свобода у створенні нових ідей;

– руйнування балансу;

– повернення до природи, повернення до первозданного [13].

Трансформація традицій у сучасному мистецтві Китаю базується на двох принципах: повазі до багатовікового шляху і досягнень та бажанні створювати актуальне мистецтво, цікаве для світового артпростору. Так, сучасні митці, у пошуках натхнення та ідей, продовжують цитувати традиційну каліграфію, вбачаючи в цьому візуальний зв'язок витоків та сучасності.

Наприклад, відомий сучасний китайський митець Гу Венда у своєму проєкті «Міфи втрачених династій» (іл. 5), [14] представляє сучасну інтерпретацію стилю каліграфії чжуаньшу, що є одним з найчастіше використовуваних архаїчних стилів каліграфії [9, с. 109–111].

Серія складається з великомасштабних картин чорнилом із навмисно неправильно написаними чи вигаданими, але читабельними китайськими ієрогліфами та каліграфією у стилі Чжуаньшу. Треба сказати, що це був перший приклад концептуального мистецтва чорнилом у Китаї. Тут майстер експериментував не лише з власною інтерпретацією стилю каліграфії, він додав абстрактний, розмитий тушевий фон як частину ієрогліфа, у такий спосіб фактично з'єднав живопис і каліграфію в одному творі. Згодом такий прийом буде широко використовуватись і в наступних його проєктах та в роботах інших сучасних митців. Розвиваючи тему давніх ієрогліфів у 1999 році Гу Венда

Іл. 5. Гу Венда. Міфи втрачених династій. Чорнило на рисовому папері. 65×95,3х4 см. 1983. [14]

створив масштабний проєкт-інсталяцію United Nations, де також за основу взяв стилістику чжуаньшу, трансформуючи та вигадуючи нові знаки [15]. Тут традиційне мистецтво стало основою й образом, проте його інтерпретація виконана в концептуальному дусі. Основним матеріалом для представлення ієрогліфів було сплетене людське волосся, змішане з клеєм. Робота складалася з понад 100 панелей, виготовлених з волосся, зібраного у сотнях перукарень з усього світу. Сам митець так пояснює мотивацію проєкту: «Це така особлива подорож для створення всесвітнього мистецького проєкту United Nations, яка розвивалася через культурний, політичний, етнічний та мистецький досвід: як червоногвардієць, який малював революційні плакати під час культурної революції Мао; більше десяти років роботи в Китаї; і шістнадцять років в решті світу, як окремий митець познайомившись із різними расами та світовими культурами під час зміни форми їхніх пам'яток, цей шлях дав мені шанс зіткнутися з тим, чим я завжди був зачарований: єгипетськими пірамідами; міфи Африки; римська імперія; американська пригода; берлінська стіна; китайський шовковий шлях і велика стіна — все це завжди було джерелом мого натхнення» [15].

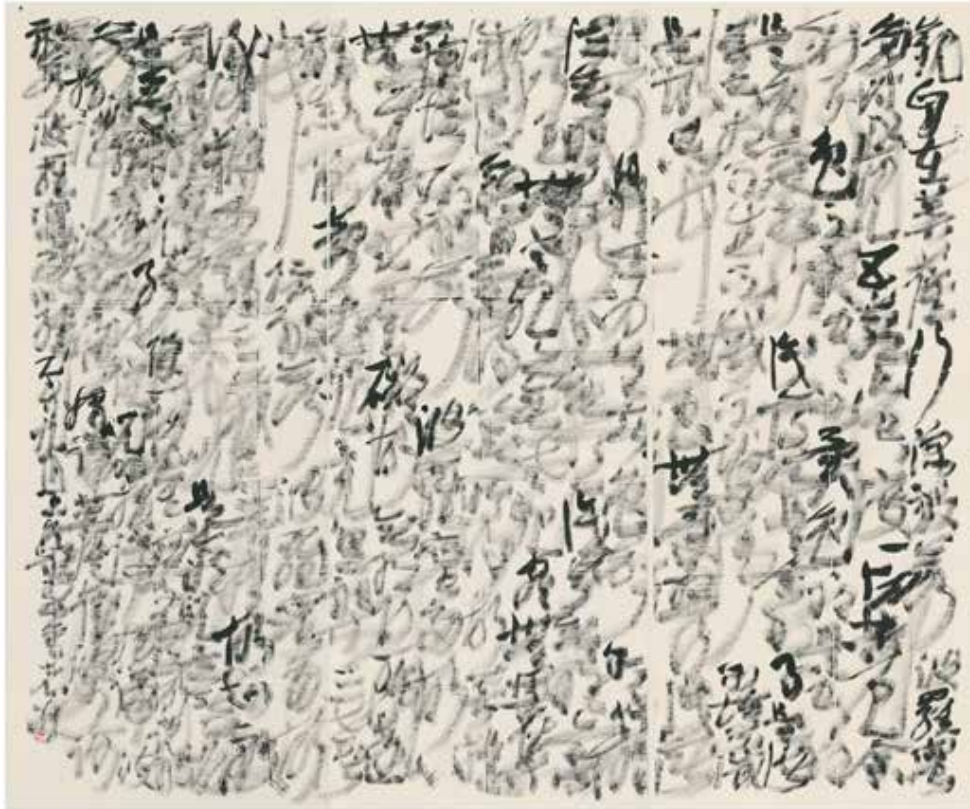
Приклад робіт відомого китайського художника Ван Дулінга («Сутра серця», 2015), цілком відповідає визначенню запозичення традицій у поєднанні з власною інтерпретацією

(іл. 6), [16]. Робота демонструє тонку грань між каліграфією реальною (скоропис «caoshu») та фальшкالیграфією (з вигаданими ієрогліфами), а також з абстракцією, де для необізнаного в китайській каліграфії глядача це визначення не є таким очевидним.

Ван Дулінг у своїх численних інтерв'ю пояснює, що сам він достеменно знає кожен написаний ієрогліф, проте не прагне досягнути впізнаваності глядачем його тексту [17]. Мотивацією його каліграфії є створення для глядача позитивного відчуття цієї форми вираження та його духу. В цьому процесі трансформації присутній його діалог з майстрами скоропису Чжан Сю й Хуай Су та презентація його внутрішніх переживань й емоцій, презентованих в авторський спосіб.

Використовуючи скоропис куанцао («божевільний» куанцао, або дикий курсив, є типом каліграфії, що найближчий до абстракції), де літери майже нерозбірливі, але відрізняються від чистої абстракції наявністю текстових повідомлень, а інформація, хоча й розпливчаста й незрозуміла, написана згідно з правилами каліграфії, а також правилами написання та композиції ієрогліфів; митець вербалізував обраний текст у складніші письмові символи з загальним сенсом [18, с. 75–117]. Проте ускладнюючи, він одночасно спростив їх аж до нерозбірливості.

Перші китайські художники, які присвятили себе абстрактному живопису тушшю,

Лл. 6. Ван Донглілн. Сутра серця. Туш на папері сюань. 365x144 см. 2015. [16]

вважають офіційним початком цього етапу вже згадувану «Першу китайську виставку сучасного живопису та каліграфії» 1985 року.

На початку 1980-х рр. розпочався сплеск нової інформації, з'явилися переклади творів зарубіжної літератури та світових філософських творів. Усе це відкрило для митців нові джерела ідей та натхнення. Викликаний глобалізацією й відкритістю кордонів міжкультурний обмін став викликом для китайських художників, щоб творити по-новому. У цей період з'явилася доступна інформація не тільки про творчість відомих іноземних сучасних художників, але й про творчість сучасних китайських художників, які живуть на Тайвані, у Гонконзі чи в країнах Заходу.

Велика кількість нової інформації, зокрема тієї, що стосується художніх стилів Заходу не могла не вплинути на розвиток сучасного китайського мистецтва загалом, та каліграфії зокрема. З іншого боку мистецтво китайської каліграфії є важливим джерелом натхнення для багатьох сучасних китайських художників, які працюють в напрямку абстрактного живопису.

Каліграфія як мистецтво ліній має багато спільного з абстрактним живописом. Кожен вид каліграфії формально ближчий до абстракції, зрозумілої з позиції сучасного мистецтва,

більше. Лінії мають свою швидкість, стиль, особливу естетику [1, с. 58].

На думку західних теоретиків мистецтва, що розглядають мистецтво китайської каліграфії, схожість з абстрактним мистецтвом одразу стає помітною. Китайська каліграфія надихнула на розвиток абстрактного живопису багатьох західних художників, наприклад Марка Тобі, Жоржа Матьє, Ганса Гартунга, Анрі Мішо, а пізніше Антоні Тапієса та інших. Дехто з них вивчив китайську чи японську каліграфію, що стало важливим джерелом ідей для їхніх картин. На думку західних митців, абстрактність у більшості творів каліграфії безперечно була присутня. Сприйняття каліграфії китайською культурою відмінне від її сприйняття західною. Зміна ставлення відбулася наприкінці ХХ століття, коли китайські художники почали малювати абстрактні картини. Деякі з них у той чи інший спосіб були пов'язані з рухом *Experimental Ink and Wash*; також вони використовують різні назви для своїх стилів, скажімо абстрактна або фальшива каліграфія [1, с. 53].

На тлі усіх змін творчість Гу Ганг — це яскравий приклад шляху китайського каліграфа з традиційною освітою до новаторських

робіт в абстракції. З 1985 року митець почав відроджувати китайську каліграфію через її еволюцію до сучасного мистецтва. В його роботах помітно, як поступово з кожним новим проектом ієрогліфи трансформувались в абстрактні роботи, проте техніка виконання і традиційні матеріали не залишають сумніву про джерело натхнення: широкі мазки й тонкі лінії у поєднанні з великими плямами та знаковими зображеннями, такими як квіти, птахи, дерева, риби чи фігура Будди. Також варто зауважити вплив, справлений на митця такими художниками, як Василь Кандинський, Пауль Клее, а також Жуан Міро.

В абстракції Гу Ганга 2014 року (без назви) (іл. 7), [19] віддалено впізнається архаїчний стиль каліграфії чжуаньшу, проте така форма ліній та їхня композиційна побудова спрощує прямий зв'язок чжуаньшу з абстракцією: цікаво спостерігати як відбувається перетворення відданості традиційному мистецтву в сучасне мистецтво. Лінії різної товщини, — на перший погляд ніби хаотично розкидані у власному композиційному вирішенні, — це трансформовані і ніби розірвані ієрогліфи, що

роз'єднавшись сполучаються у власний, автором створений спосіб.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Розвиток усіх видів мистецтва, після культурної революції в Китаї переформатував ставлення до традицій у такий спосіб, що стимулював осучаснення та розвиток традиційних мистецтв у світовому артпросторі. Сучасні митці Китаю, які працюють з каліграфією, є новаторами у своїй сфері та шанувальниками традицій водночас. Маючи класичну освіту та професійні навички, збагатившись міжкультурним обміном з мистецтвом країн Заходу (Європа та Північна Америка) вони експериментують у своїй сфері, зберігаючи прямий зв'язок, а іноді й цитування традиційного мистецтва.

Традиційна каліграфія, філософія мистецтва та символізм надихнули багатьох світових митців, котрі працюють з абстракцією; це стало додатковим фактором, який підсилив інтерес китайських митців до трансформації власних традицій у сучасний артпростір. Згодом і в роботах китайських митців традиційні риси та лінії каліграфії трансформувалися

Іл. 7. Гу Ганг. Абстракція. Туш на папері. 115x117 см. 2014. [19]

в абстрактні твори. Тут важливо зауважити, що для художників з інших країн, які не мають професійної освіти в традиційній каліграфії трансформація каліграфії в абстракцію не є такою осмисленою, їхнім роботам притаманна легкість. І навпаки, сучасні митці з професійною освітою в каліграфії відчують велику відповідальність за їхнє каліграфічне вираження в сучасних проєктах. Такий «вантаж» теоретичних знань, окрім легкості виконання додає ще й відчуття великої відповідальності за кожен рух на поверхні.

Як засвідчує історичний розвиток каліграфічного мистецтва, досягнення минулих поколінь у рівні майстерності традиційного мистецтва є демонстрацією досягнень досконалості для сучасних каліграфів. Проте сучасні митці й не прагнуть цього, оскільки нинішнє мистецтво виводить їхні роботи на інший концептуальний рівень. Пропускаючи знання традицій через своє світосприйняття та створюючи нові сучасні проєкти, митці в такий спосіб віддають йому шану та зберігають його.

Зважаючи на монументальну каліграфічну спадщину, сучасні каліграфи не працюють у напрямку створення нових стилів, як-то курсивні стилі та золотий стиль у першому тисячолітті, вони інтерпретують традиції у власний спосіб та інтегрують їх у свої проєкти. Так один із перших каліграфічних стилів джуаньшу, своєю лінійністю стабільно є джерелом творчих ідей для багатьох проєктів. Звертаючись до нього, митці підкреслюють первинність та давнину каліграфічних ліній.

Такий візуальний підхід поєднує архаїчність з сучасністю. Ще один найбільше вживаний стиль каліграфії – куанцао, що, незважаючи на свою давнину, виглядає дуже сучасно, стає стрижнем в концептуальному підході та своєю пластикою дає змогу виражати свободу й розкутість. Завдяки стилістичним особливостям куанцао стає основою для каліграфічних перформансів та масштабних проєктів.

Тож сучасна каліграфія Китаю як феномен актуального візуального мистецтва стала результатом саме трансформації і розвинутого переосмислення мистецтва традиційного, повага та шанобливе ставлення до якого, а також об'єктивні політичні події в країні, суттєво стримували цей розвиток. Варто підкреслити, що такі трансформаційні процеси не є новим видом візуального мистецтва, вони є дієвим інструментом збереження традиційного мистецтва, а подекуди й архаїчного.

У своїх нових проєктах сучасні митці надихаються, цитують, а іноді й запозичують ідеї з традиційного мистецтва, одночасно визнаючи той факт, що справжні шедеври навіть через тисячоліття можуть виглядати сучасно. Такий феномен у світовій історії мистецтва є вдалим прикладом: поєднання та трансформація в сучасне з одночасним збереженням традицій.

Отримані результати можуть бути використані під час подальшого дослідження сучасної каліграфії Китаю та досвіду збереження традиційного мистецтва в глобалізованому артпросторі.

Список використаних джерел

1. Zhang Czirbkovb, D. *Breaking the Ink – Abstract Ink Art in Mainland China*. 1 vyd. Bratislava: VEDA. 2020. 272 p. <https://doi.org/10.31577/2020-978-80-224-1841-6> (дата звернення: 23.02.2023).
2. Чжоу Чен. Первая выставка китайской современной каллиграфии: Концептуальные основы. Актуальные научные исследования в современном мире: материалы III Междунар. науч.-практ. инт.-конф., 25–26 июля 2015 г., Переяслав-Хмельницький : сб. науч. тр. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вып. 3, ч. 1. С. 3–5. URL: <http://www.religstud.chnu.edu.ua/res/religstud/MisteriaChikar.pdf> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Чен Чжоу. Современная китайская каллиграфия в научных дискуссиях конца XX – начала XXI века. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Мистецтвознавство» / [за ред. О. С. Смоляка]. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 34, № 1. С. 181–187. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/mistectvoznastvo/Must_16_1.pdf (дата звернення: 23.02.2023).
4. Lidai minghua ji. ChinaKnowledge.de – An Encyclopaedia on Chinese History and Literature. URL: <http://www.chinaknowledge.de/Literature/Science/lidaiminghua.html> (дата звернення: 26.02.2023).
5. Karen Angel. South China Morning Post Interview with Gu Wenda. Hong Kong, March 22 2004. South China Morning Post interview With Gu Wenda. URL: <http://wendagu.com/publications/wenda-gu-interviews/karen-angel.html> (дата звернення : 28.02.2023).
6. Li W. *Chinese Writing and Calligraphy*. Honolulu : University of Hawai'i Press, 2009. 280 p.
7. Iezzi A. Contemporary Chinese Calligraphy Between Tradition and Innovation. *Journal of Literature and Art Studies*. 2013. Vol. 3, No. 3. P. 158–179. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2013.03.003> (дата звернення: 26.02.2023).

8. Kejun Xia. Chinese Philosophy and Contemporary Aesthetics. New York ; Bern ; Berlin ; Bruxelles ; Oxford ; Wien ; 2020. DOI:10.3726/b15434
9. Andriana Proser: Wang Dongling Demonstrates His Dynamic Calligraphy Style at Asia Society. New York, 2 March 2018. YouTube. : URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aZ0IU9HIkrE> (дата звернення: 26.02.2023).
10. Iezzi A. “Chinese Modern Calligraphy” as a Reflection of Chinese Contemporary Culture: a Comparison between Modernism (Wang Dongling) and Avant-garde (Xu Bing). P. 75–117. URL: https://www.researchgate.net/publication/309647722_Chinese_Modern_Calligraphy_as_a_Reflection_of_Chinese_Contemporary_Culture_a_Comparison_between_Modernism_Wang_Dongling_and_Avant-garde_Xu_Bing (дата звернення: 28.02.2023).
11. Zhang Gongzhe. Contemporary Chinese Calligraphy. Beijing : China Intercontinental Press, 2013. 192 с.
12. Gordon S. Barrass, The Art Of Calligraphy In Modern China. London : British Museum Press, 2002, 288 с.
13. Wikimedia Commons. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Ван_Сичжи#/media/Файл:LantingXu.jpg (дата звернення: 26.02.2023).
14. China Online Museum. URL: <https://www.comuseum.com/calligraphy/masters/zhang-xu/four-poems/> (дата звернення: 26.02.2023).
15. China Online Museum. URL: https://www-comuseum-com.translate.goog/calligraphy/masters/huaisu/?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru (дата звернення: 26.02.2023).
16. China Online Museum. URL: <https://www.comuseum.com/calligraphy/masters/zhao-ji/> (дата звернення: 26.02.2023).
17. Asia Art Center. URL: <http://www.asiaartcenter.org/asia/portfolio/artists-draft/> (дата звернення: 26.02.2023).
18. Wang Dongling. INKstudio. URL: <https://www.inkstudio.com.cn/zh/artists/57-wang-dongling/works/1587-wang-dongling-the-heart-sutra-2015/> (дата звернення: 26.02.2023).
19. Gan Gu. Invaluable. URL: <https://www.invaluable.com/auction-lot/an-abstract-painting-by-gu-gan-born-1942-363-c-cffe80d8c4#> (дата звернення: 26.02.2023).

References

1. Zhang Czirkovb, D. Breaking the Ink – Abstract Ink Art in Mainland China. 1 vyd. Bratislava: VEDA. 2020. 272 p. <https://doi.org/10.31577/2020-978-80-224-1841-6> (дата звернення: 23.02.2023).
2. Chzhou, Chen. Pervaya vystavka kitaiskoi sovremennoi kalligrafii: Kontseptualnie osnovi. [The First Exhibition of Chinese Modern Calligraphy: Conceptual Foundations]. *Aktualnie nauchnie yssledovaniya v sovremennom myre: materyali III Mezhdunar. nauchn. -prakt. ynt.-konf.], 25–26 yulia 2015 h., [Actual scientific research in the modern world: materials of the III International Scientific and Practical. int.-conf., July 25–26, 2015] Pereiaslav-Khmelnyskyi : sb. nauch. tr. Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2015. Vip. 3, ch. 1. S. 3–5. [in Russian]. <http://www.religstud.chnu.edu.ua/res/religstud/MisteriaChikar.pdf>*
3. Chen, Chzhou. Sovremennaya kitaiskaya kalligrafiya v nauchnikh diskussiyakh kontsa KhKh – nachala KhKhI veka. [Modern Chinese calligraphy in scientific discussions of the late 20th – early 21st century]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriiia «Mystetstvoznavstvo» [Scientific Notes of the Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series "Artistics"] za red. O. S. Smoliaka]. Ternopil : Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 2016. Vyp. 34, № 1. S. 181–187. http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapysky/mistectvoznnavstvo/Must_16_1.pdf [in Russian] http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapysky/mistectvoznnavstvo/Must_16_1.pdf
4. Lidai minghua ji. ChinaKnowledge.de – An Encyclopaedia on Chinese History and Literature. URL: <http://www.chinaknowledge.de/Literature/Science/lidaiminghua.html> (дата звернення: 26.02.2023).
5. Karen Angel. South China Morning Post Interview with Gu Wenda. Hong Kong, March 22 2004. South China Morning Post interview With Gu Wenda. URL: <http://wendagu.com/publications/wenda-gu-interviews/karen-angel.html> (дата звернення : 28.02.2023).
6. Li W. Chinese Writing and Calligraphy. Honolulu : University of Hawai’I Press, 2009. 280 p.
7. Iezzi A. Contemporary Chinese Calligraphy Between Tradition and Innovation. Journal of Literature and Art Studies. 2013. Vol. 3, No. 3. P. 158–179. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2013.03.003> (дата звернення: 26.02.2023).
8. Kejun Xia. Chinese Philosophy and Contemporary Aesthetics. New York ; Bern ; Berlin ; Bruxelles ; Oxford ; Wien ; 2020. DOI:10.3726/b15434
9. Andriana Proser: Wang Dongling Demonstrates His Dynamic Calligraphy Style at Asia Society. New York, 2 March 2018. YouTube. : URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aZ0IU9HIkrE> (дата звернення: 26.02.2023).
10. Iezzi A. “Chinese Modern Calligraphy” as a Reflection of Chinese Contemporary Culture: a Comparison between Modernism (Wang Dongling) and Avant-garde (Xu Bing). P. 75–117. URL: https://www.researchgate.net/publication/309647722_Chinese_Modern_Calligraphy_as_a_Reflection_of_Chinese_Contemporary_Culture_a_Comparison_between_Modernism_Wang_Dongling_and_Avant-garde_Xu_Bing

- www.researchgate.net/publication/309647722_Chinese_Modern_Calligraphy_as_a_Reflection_of_Chinese_Contemporary_Culture_a_Comparison_between_Modernism_Wang_Dongling_and_Avant-garde_Xu_Bing (дата звернення: 28.02.2023).
11. Zhang Gongzhe. Contemporary Chinese Calligraphy. Beijing : China Intercontinental Press, 2013. 192 с.
 12. Gordon S. Barrass, The Art Of Calligraphy In Modern China. London : British Museum Press, 2002, 288 с.
 13. Wikimedia Commons. URL:https://ru.wikipedia.org/wiki/Ван_Сичжи#/media/Файл:LantingXu.jpg (дата звернення: 26.02.2023).
 14. China Online Museum. URL: <https://www.comuseum.com/calligraphy/masters/zhang-xu/four-poems/> (дата звернення: 26.02.2023).
 15. China Online Museum. URL: https://www-comuseum-com.translate.goog/calligraphy/masters/huaisu/?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=ru (дата звернення: 26.02.2023).
 16. China Online Museum. URL: <https://www.comuseum.com/calligraphy/masters/zhao-ji/> (дата звернення: 26.02.2023).
 17. Asia Art Center. URL: <http://www.asiaartcenter.org/asia/portfolio/artists-draft/> (дата звернення: 26.02.2023).
 18. Wang Dongling. INKstudio. URL: <https://www.inkstudio.com.cn/zh/artists/57-wang-dongling/works/1587-wang-dongling-the-heart-sutra-2015/> (дата звернення: 26.02.2023).
 19. Gan Gu. Invaluable. URL: <https://www.invaluable.com/auction-lot/an-abstract-painting-by-gu-gan-born-1942-363-c-cffe80d8c4#> (дата звернення: 26.02.2023).

Подано до редакції 03.03.2023